

Vejjen til industri

Vejle - landkommunen med 6.000 indbyggere, der blev en af Danmarks stærkest industrialiserede byer

Tekst: Viktor Thomas – Foto: Willy Lund

Landkommune med 6.000 indbyggere skaffede sine borgere alle købstadens fordele – En B. T. undersøgelse klarlægger, hvad der blev gjort, hvad det kostede, og hvad der blev opnået

EN af de stærkest industrialiserede landkommuner i Danmark er Vejen, som Kongeåen »vejner« sig gennem, og hvis hovedgade er en del af den berømte gamle jyske hærvej, men byens styre er ikke tilfreds med den allerede opnåede mængde fabrikker.

Kommunen ønsker endnu mere industri til Vejen og kan tilbyde 50 hektar jord, som er eller er ved at blive byggemoden. Endvidere disponeres over 20 hektar almindelig landbrugsjord til senere ekspansion. Mere kan skaffes.

Hvorfor blive ved? Hvad er der at vinde ved det — og at miste?

Sognerådsformand, advokat Jørn Hansen (K):

— Formålet er at skaffe vore borgere alle de fordele, købstaden kan give sine indbyggere. Derfor må vi have stadig tilgang for at få byrderne fordelt på så mange som muligt. Derfor bygger vi boliger i énfamiliehuse eller kareer til det anslåede antal arbejder- og funktionærfamilier, så snart en virksomhed beslutter at flytte hertil og går i gang med at opføre fabrikker og lagre.

Vejen havde i 1953 4.936 indbyggere. I 1960 5.362 og i dag 6.147. Fremgangen i antallet af skatteydere er i hvert fald klar nok.

Det begyndte alt sammen, da fabrikant, nationalbankdirektør Johs. Lauridsen i sin tid skabte margarinefabrikken Alfa og tagpapfabrikken Phønix.

De to virksomheders succes vendte ervervslivets interesse mod Vejen, og flere og flere fik lyst til at placere deres virksomheder i det sydlige Jyllands geografiske centrum.

Vejen har den kraftigste koncentration af møbelindustri i Danmark. Den største af de fire lokale fabrikker i denne branche er Søren Villadsens, som var først til at gå i samarbejde med arkitekter om massefremstillede møbler.

Blandt mange andre virksomheder er A/S Simon Brønd & Co.s barnevognsfabrik, Rolles plasticfabrikker og FDB's ny centrallager, hvis hal er på 14.000 m².

Den næste store tilflytter bliver antagelig ostefabrikken Buko fra Vordingborg, som har købt 70.000 m² jord. Mælkekemangelen på Sjælland gør det fordelagtigt at flytte til Jylland.

Indtægterne

Kommunen begyndte at opkøbe landbrugsejendomme i 1958, og gennem byplanlægning deles jorden op til kvarterer med:

1. Industrier.
2. Blandet bebyggelse med mindre industrier og værksteder.
3. Rent boligbyggeri med parcelhuse og sociale boligselskabers etageejendomme.

Kommunen sælger fuldt byggemodne arealer til boligbyggeri for 7,25 til 11 kr. pr. m². Til industri er prisen 3 kr. plus byggemodningsomkostninger.

Byen har 3.000 skatteydere, hvoraf 1.500 er lønmodtagere. Resten fordeler sig på 700 folkepensionister, 4—500 forretningsdrivende og 200 landbrugere.

En del af lønmodtagerne er sambeskattede. Regner man hustruerne med, arbejder 2.000 af Vejens borgere i byens egne industrier. Udenbys arbejdere er i alt 2.700 beskæftigede. Lønudbetalingen fra byens firmaer var i 1963 knap 40 mill. kr. Den gennemsnitlige bruttoindtægt for lønmodtagere (incl. sambeskattede) 15.000 kr.

Vejen har selv 1.000 skolebørn, men underviser ca. 1.100, da der er skoleforbund med fire omegnskommuner om realskole og 8. og 9. klasse.

Hvad de fik

Hvad er det da for købstadsfordele, byen foreløbig har opnået gennem sin industrielle vækst?

- Moderne skoler, børnehaver, sportshal og sportsanlæg, svømmebad.
- Egen handelsskole.
- Hjemmehjælp, hjemmesygepleje, husmoderafløsning, sundhedsplejersker.
- Fin vandforsyning, rensningsanlæg.
- Moderne alderdomshjem med plads til 52.
- Folkepensionistboliger til 38. I år bygges til yderligere 20.
- Fjernvarme.

Børnehaverne, sportsanlæggene og svømmebadet er selvejende institutioner, som drives i samarbejde med kommunen.

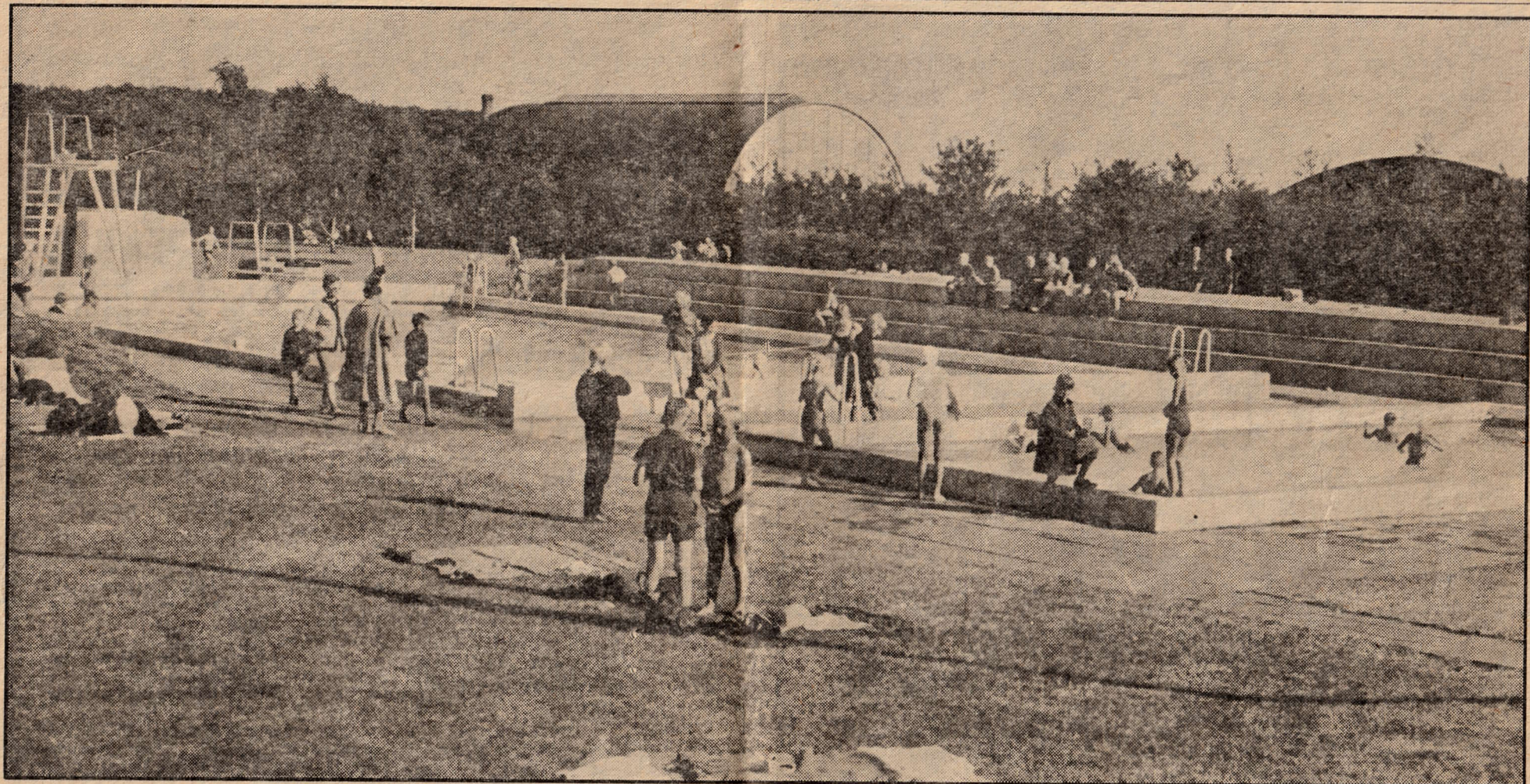
— På den måde får man en del til at arbejde med sagen af interesse. Det bevarer noget af samarbejdsånden, som er karakteristisk for den lille by, og som den store ikke kan skaffe, siger sognerådsformand Jørn Hansen.

— Medaljen har vel også sin bagside?

— I velfærdsstaten er enhver sig selv nok. Kun få vil give noget uden at få noget igen. Vejen har vel nok ved sin ekspansion mistet noget af kammeratskabsfølelsen, men der er dog meget tilbage. Det skyldes ikke mindst, at vi har oprettet et initiativråd til at forestå en række arrangementer, der kan samle byens borgere.

Det kulturelle

Vejens vartegn er en trold, fordi én af byens mest berømte borgere var billedhuggeren Hansen Jacobsen. Hans særprægede kunsværk, »Trold, der vejrer kristenkød«, er opstillet på springvandspladsen i byens midte foran det museum, der bl.a. rummer en stor del af hans værker. En anden afstøbning af trolden findes i Glyptotekets have i København. En række borgere, som har gjort en

Vejens vej til velstand

serlig indsats for byen, er hædret med en miniature-trold af sølv til knaphullet.

— *Hvad med kulturen?*

Hverken byens ældre eller det udsnit af deres undersåtter, som blev spurgt, synes, det står så ilde til. De henviser til museet, som også har en samling fornem malerkunst, og hvor der jævnligt holdes koncerter med stor tilslutning. De peger på en stor sportsinteresse, et rigt foreningsliv, et velassorteret bibliotek, en kunst- og musikforening, en park med dyrereservat, Kongeåen med fiskeri samt en fuldt moderne ungdoms- og aften-skolevirksomhed. Den eneste, det efterhånden skorter lidt på, er teaterinteressen, siger de.

Byens kælebarner er en drengegarde på 58 medlemmer i alderen 8—16 år. Drengene lærer at spille af lokalredaktør Arthur Vistisen, og under hans ledelse har de været vidt omkring i Danmark og i Europa. Garden regnes for en så fin propaganda for byen, at kommunen og private i fællesskab har investeret 130.000 kr. til instrumenter og uniformer. Om kort tid skal garden på en 17 dages turné til Tyskland, Belgien og Frankrig.

Ny mentalitet

Formanden for Initiativrådet er direktør Rud. R. Frederiksen, chef for byens største virksomhed, tagpap- og vejmaterialfabrikken Phønix med 400 arbejdere. Han siger: — Vi er godt tilfredse med at være her i Vejen. Kommunen gør alt for at støtte sit erhvervsliv. Vi er så glade, at vi har købt 86.000 m² jord i udkanten af byen til udvidelser.

Her er mange gode forhold — ikke mindst den ny handelskole er til gavn for vort og nabokommunernes næringsliv. Jeg skal gerne indrømme, at en jysk virksomhed havde svært ved at blive accepteret tidligere, men i de senere år er der sket en mentalitetsændring i Danmark og ude i verden. Det er ikke mere en betingelse for eksport, at der står Copenhagen på brevpapiret.

I Banken for Vejen og Omegn kan man bedst illustrere byens udvikling således: sidste balance — det vil sige bankens aktiver — var på 24 millioner kroner, men den årlige omsætning var oppe på 800 millioner. Mange penge nåede ikke at blive i banken natten over.

Et par af de allerstørste firmaer har deres egne udenbys bankforbindelser. Derfor håber den lokale bank at kunne klare resten, evt. ved selv at låne.

Hotelejer K. Skovmose, som gennem tre år har drevet byens eneste hotel, Hansens Hotel, siger: — Vejen er blevet livligere, men er stadig en hyggelig by. De nye fabriks- og boligkvarterer er smukke og smagfulde. Jeg er ikke bange for at sætte mig for den millioninvestering, der snart skal til for at give byen et hårdt tiltrængt tidssvarende hotel.

Udgifterne

I Vejen var sidst opgjorte skattepligtige indtægt 33,8 mill. kr. Året forud 30,3. En fremgang på 10 pct.

Skatteprocenten er 18,6. Det er mere end i den lille og endnu kun beskedent industrialiserede kommune Bredebro, B.T. skildrede i går. Her er udskrivningsprocenten kun 12,8 pct. Det må bemærkes, at skattebundgrænsen i Vejen er helt oppe på 4.500 kr. for forsørgere og 2.500 for ikke-forsørgere. I Bredebro er tallene henholdsvis 3.000 kr. og 2.000 kr.

I år udskriver Vejen 4,1 mill. kr. i kommuneskatter, og de vil blive anvendt således: (I parentes de tilsvarende tal for den knap en tredjedel så store Bredebro):

Veje	415.000	(120.000)
Skoler	1.300.000	(160.000)
Social forsorg ..	785.000	(240.000)
Administration ..	438.000	(63.000)
Amtsfondsbidrag ..	510.000	(100.000)
Renter og afdrag ..	270.000	(63.000)
Vandløbsvæsen ..	50.000	(23.000)
Diverse (sundhedsvæsen, bibliotek, museum, parker, idræt, civiltforsvar, brandvæsen)	332.000	(119.000)

4.100.000 (888.000)

Nettoformue 1 mill. (595.509).
Gæld 10 mill. (988.000).

Fremtiden

● Vejen Kommune indvier om kort tid en ny skole til 8—9 mill. kr.

● Videre påtænkes anvendt 3—4 mill. til udvidelse af en allerede bestående skole.

● Det er tanken, at byens fem skoler skal reduceres til to store realskoler.

● Inden for en overskuelig fremtid håber man videre at kunne opføre et kommunegymnasium. Pengene skal skaffes gennem lån i kommunal-kreditforeningen.

● På én af de skoler, som forlades, når den ny tages i brug, oprettes for første gang i en dansk landkommune en hjælpeskole for evnesvage børn. 10 kommuner er gået sammen om denne institution.

● Endelig indrettes her den første jyske landkommunale skoletandklinik. Det sker i samarbejde med fire kommuner.

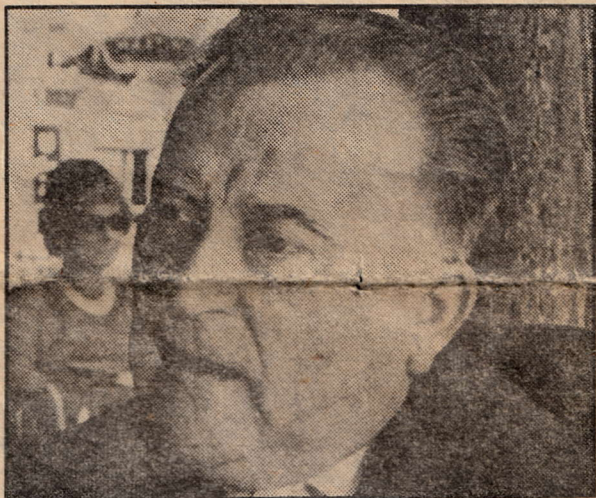
— De udgifter, der er forbundet med investeringer, er forholdsvis store nu, siger sognerådsformand Jørn Hansen, fordi de foretages på længere sigt, men resultatet er en reservekapacitet — at vi kan tage flere indbyggere uden yderligere belastning.

Den konservative sognerådsformand får medhold i disse synspunkter af næstformanden, overtrafikassistent Søren Jensen (S), og socialudvalgsformanden, snedkermester Chr. Fischer (V).

Også i denne kommune er bestræbelserne for at få mere industri til byen hævet over partipolitik.

Alle føler sig overbevist om, at industrialisering er vejen til at give borgerne de bedst tænkelige levevilkår.

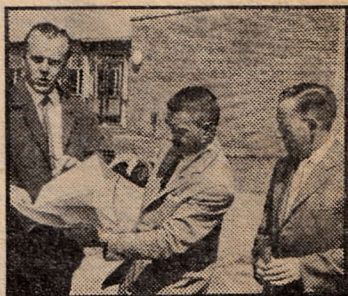
Selv om Vejen er blevet en industriby, er der rigeligt med grønne områder. Byen har eget svømmebad og store idrætshaller.

Hotelejer K. Skovmose synes, at byen er blevet livligere, men stadig hyggelig

Formanden for Vejens initiativråd, direktør Rud. R. Frederiksen, chef for tagpapfabrikken Phønix

Arkitekt P. Hougard Nielsen, København (t.v.), drøfter detaljer på den nyopførte skole med næstformanden i sognerådet, overtrafikassistent Søren Jensen, og socialudvalgets formand, snedkermester Chr. Fischer

Tre repræsentanter for Vejen drengegarde, som glæder byens borgere og skaber propaganda udadtil. I baggrunden trolden, som er byens vartegn.